

Цуренко Анастасія

студент 1 курсу 102 групи ННІ №3 НАВС

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини НАВС, к.ю.н., доцент **Лук'янець Валентина**

ПРАВО НА ПОВАГУ ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ

Актуальність даної теми пов'язана, перш за все з тим, що визначення людської гідності, як конституційної цінності, не набуло аксіоматичного характеру, тобто інколи закони обмежують права та свободи людини, власне цим вони порушують людську гідність та зневажають її аксіологічне значення.

Людська гідність є фундаментом, на якому побудована вся система прав людини. Пріоритет людини у відносинах з державою дозволяє врівноважити правові можливості індивіду в спілкуванні з публічною владою. У свою чергу, основна мета та завдання державної влади полягає у створенні належних умов життя для кожної особистості. Після проголошення незалежності Україна стала на шлях формування демократичної та правової держави, тому право на повагу до людської гідності також знайшло своє закріплення у Конституції України [1].

Проте, виникають розбіжності у тлумаченні терміну. Деякі науковці розуміють як найвищу соціальну цінність, що свідчить в об'єктивному аспекті про значущість людини для суспільства з точки зору її моральних, духовних, фізичних (природних) якостей, тобто значущість індивіда як людини, як представника людства незалежно від належності до тієї чи іншої соціальної спільноти, групи й становища в суспільстві, а в іншому – суб'єктивному – аспекті – про особистісну значущість для особи її моральних, духовних, фізичних (природних) якостей незалежно від соціальної належності до тієї чи іншої спільноти людей і гідність становища в суспільстві, усвідомлення і почуття цієї значущості. Інші зазначають, що поняття “гідність” має дві складові – об'єктивну та суб'єктивну [2, с. 24-27]. Під об'єктивною (соціальною) складовою гідності розуміють те, що моральна цінність і суспільна значущість особистості визначається існуючими суспільними чи класовими відносинами та не залежить від конкретної людини. Суб'єктивна складова гідності виявляється в усвідомленні та почутті людиною своєї особистісної гідності. З цієї концепції випливає, що право на повагу до людської гідності також слід розглядати в двох аспектах, як особистого суб'єктивного конституційного права та конституційної цінності.

Людська гідність як конституційна цінність відіграє подвійну роль у праві. По-перше, це точка відліку, своєрідна матриця для інших конституційних цінностей (наприклад, свободи, рівності та соціальної справедливості). Вона дає змогу зрозуміти ті цінності і принципи права, які їх виражають. Конституційні права людини і громадянина без посилання на гідність втратили би свій сенс і значення. По-друге вона породжує права для кожної окремої людини. Конституційні права з посилання на людську гідність, як на саме «джерело прав людини» отримують більше значення. У законодавстві багатьох європейських держав, практиці Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) питання людської гідності, її цінності для системи права є надзвичайно

актуальними. Слід звернути увагу на виникнення такого специфічного права, як право на надію для засуджених до довічного позбавлення волі, поява якого пов'язана з людською гідністю. У справі «Кафкарис проти Кіпру» ЄСПЛ вказав, що призначення не зменшуваного довічного позбавлення волі може підняти питання про порушення людської гідності, що в подальшому призводить до порушень тих прав, які закріплені в Європейській Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Принцип, сформований Судом, складається з двох аспектів. По-перше, довічне ув'язнення не стає незменшуваним вже в силу того, що в законі передбачена можливість його зменшення, тобто довічне ув'язнення має бути *de jure* і *de facto* зменшуваним. По-друге, при визначенні того, чи можна в кожному конкретному випадку розглядати довічне ув'язнення як незменшуване, потрібно встановити, чи можна сказати довічно ув'язненому, що у нього немає жодної перспективи звільнення[3].

Прагнення обмежити людську гідність є несумісним з правом. Закон, який її обмежує, не є правовим, тобто несправедливим і не підлягає виконанню. Цю характеристику гідності слід сприймати так, що серед конституційних цінностей не існує жодної вищої цінності, її неможливо обмежити чи призупинити будь-якою іншою цінністю, незалежно від обставин та характеру загроз. Те, що людська гідність – цінність абсолютна, не означає, що держава не має права обмежувати реалізацію деяких прав людини заради захисту національної безпеки, громадського порядку та інших цінностей, проте ці обмеження мають бути пропорційними та не давати сумніву громадянам вважати, що їхня гідність під загрозою.

Також людська гідність є основоположною аксіологічною основою для рішень Конституційного Суду України (далі-КСУ) як гаранта захисту Конституції України. Вона є дужеважливою для тлумачення і застосування усіх положень, що стосуються прав та свобод людини та громадянина. Проте на сьогодні єдиним кроком у напрямі пізнання людської гідності як джерела прав людини є Рішення КСУ від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99 (справа про смертну кару). Визнаючи такими, що не відповідають Конституції України, положення чинного на той час Кримінального кодексу України щодо застосування смертної кари як виду покарання, Конституційний Суд вказав на фундаментальність права людини на життя і її права на повагу до гідності. За юридичною позицією Конституційного Суду, зазначені права обумовлюють реалізацію інших прав людини, а тому не можуть бути звужені чи обмежені.

Гідність людини за ст. 28 Конституції є більш відчутною, аніж гідність як цінність, адже вона сприймається як суб'єктивне право та визначає становище кожної окремої особи в суспільстві, її розумінні своєї ролі в ньому. Це означає, що до кожної особи потрібно ставитися як до вільної, незалежної, здатної розвиватись, приносити користь суспільству. У цьому випадку гідність являється виявом поваги з боку держави та інших людей, слід зазначити, що право на повагу гідності потрібно відмежовувати від інших прав та свобод людини. Зазвичай, порушення гідності людини як права визнається у зв'язку з

порушенням інших окремих прав чи свобод. Гідність дає можливість використовувати її для вимірювання прав та свобод людини. Тобто, трактуючи гідність людини як право, ми відокремлює її від інших прав та свобод, однак у вузькому значенні, яке передбачене в ст. 28 Конституції України, вона перебуває у зв'язку з ними і є важливою складовою суб'єктивних конституційних прав особи.

Отже людська гідність посідає центральне місце в сучасній системі прав людини. Характеризуючи людську гідність, потрібно стверджувати про дуалізм її конституційного виміру, який проявляється у двох аспектах: як конституційну цінність, що має важливе значення для всієї системи конституційних прав та як суб'єктивне конституційне право кожної особи. Право на повагу до людської гідності є абсолютним, природним, невідчужуваним правом, яким кожен наділений від народження, воно не може бути обмежене. Всі рішення публічних органів мають бути спрямовані на утвердження її цінності в суспільстві, їхня діяльність не має порушувати її.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України.-1996.-№30.-ст.141.
2. Гранат М. Значення гідності людини у конституційному праві. Український часопис конституційного права, 2016. - № 1. – с. 24-29
3. Case of KAFKARIS v. CYPRUS — [Ukrainian Translation] summary by the COE Human Rights Trust Fund [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-117940>.

Чубчик Анна

студентка 1 курсу 102 групи ННІ №3 НАВс

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини НАВС, к.ю.н., доцент **Лук'янець Валентина**

ЗАХИСТ ПРАВА НА ЖИТТЯ У СВІТЛІ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Актуальність даної теми полягає в недосконалості правової системи України, роботи правоохоронних органів та неможливості держави при необхідності захистити основоположне право на життя. Тому потрібно звертатись до інших механізмів захисту цього права та можливостей сатисфакції для постраждалих. Після закінчення Другої світової війни більшість країн Європи визначили пріоритетним питання захисту фундаментальних прав людини, і, як наслідок активних дій, у 1949 році було засновано Раду Європи, а згодом прийнято Конвенцію [1] і створено Європейський суд з прав людини (далі – Суд, Європейський Суд) у Стразбурзі. Від того часу європейські держави взяли на себе позитивні й негативні зобов'язання, визначені в Конвенції. Україна, як учасниця Ради Європи, також прийняла на себе аналогічні зобов'язання, а відтак почала свій шлях побудови